

priopćenja

BOLESNIČKO POMAZANJE PREMA NOVOM CRKVENOM ZAKONIKU

Dr Matija BERLJAK

UVOD

Sakrament bolesničkog pomazanja, ili 'posljednje pomasti' kao što se do nedavno neadekvatno nazivao, jedan je od sedam velikih znakova i sredstava spasenja. On je povezan s jednom od najvećih teškoća koje mogu pritisnuti ljudsku svijest a to je bolest¹. Kršćanska zajednica, slijedeći primjer Krista Gospodina, na različite se načine brine za bolesnike. No, prvenstvena pomoć i najjača zaštita vjernicima u njihovim bolestima nalaze se u sakramentu pomazanja, jer on daje bolesniku „milost Duha Svetoga koja pripomaže spasu svega čovjeka, pridize ga pouzdanjem u Boga, jača protiv napasti Zloga i tjeskobe smrti...“². Bolesničko pomazanje ustanovljuje poseban odnos između bolesnika i zajednice. Naime, Crkva tim sakramentom preporučuje „teško bolesne vjernike trpećem i proslavljenom Gospodinu da ih pridigne i spasi“ (kan. 998), a oni dragovoljno sjedinjeni s Kristovom mukom i smrću pridonose „dobru Božjeg naroda“³.

Mi ćemo u našem izlaganju, na temelju novog crkvenog Zakonika⁴, ponajprije govoriti o slavljenju bolesničkog pomazanja, da bismo u drugom dijelu izložili

1 O sakramentu bolesničkog pomazanja kroz povijest usp. SESBOÛE, B., *L'onction des malades*, Lyon 1972; BERAUDY, P., *Le sacrement des malades*, u: *Nouvelle Revue Théologique*, Tournai Louvain Paris, t. 96(1974), str. 600–634; ORTEMANN, C., *Il sacramento degli infermi. Storia e significato*, Torino 1972; GOZZELINO, G., *Unzione degli infermi*, u: *Dizionario Teologico Interdisciplinare*, III, Torino 1977, str. 499–510 (gdje je navedena i literatura)

2 SVETI ZBOR ZA BOGOŠTOVLJE, *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesnike*, (dalje samo *Red...*) hrvatsko izdanje KS, Zagreb 1973, br. 6.

3 *Red*, br. 5.

4 Papa Ivan Pavao II proglasio je na blagdan Obraćenja sv. Pavla apostola 25. siječnja 1983. apostolskom konstitucijom *Sacrae disciplinae leges* novi crkveni Zakonik koji nosi naslov kao i prijašnji, *Codex Iuris Canonici*. Novi Kodeks stupa na snagu na prvu nedjelju Došašća, tj. 27. studenoga 1983, i obavezuje jedino latinsku Crkvu, odnosno sve vjernike latinskog obreda. Službeno izdanje teksta Zakonika nalazi se u AAS 75(1983), pars II, str. 1–301.

Kratki prikaz kanona novog Kodeksa o sakramentu bolesničkog pomazanja vidi SCHWEN-DENWEIN, H., *Das neue Kirchenrecht (Gesamtdarstellung)*, Graz Wien Köln 1983, str. 344–345.

što kaže crkveno zakonodavstvo o djelitelju tog sakramenta, a u trećem dijelu bit će riječ o primaocu. Zatim ćemo ukratko prikazati odredbe koje se odnose na „*communicatio in sacris*” s obzirom na bolesničko pomazanje, da bismo na kraju umjesto zaključka dodali nekoliko načela novog Zakonika o sakramentima.

I. SLAVLJENJE SAKRAMENTA BOLESNIČKOG POMAZANJA

Novi Kodeks kanonskog prava nalaže pastirima duša i bolesnikovim bližnjima da se pobrinu kako bi bolesnici bili okrijepljeni bolesničkim pomazanjem (kan. 1001). Taj se sakrament podjeljuje pomazanjem uljem i izgovaranjem riječi koje su propisane u liturgijskim knjigama (kan. 998).

1/ BLAGOSLOVLJENO ULJE

Prikladna tvar, materija za sakrament bolesničkog pomazanja, ulje, i to maslinovo ili ulje drugih biljaka. Ono mora biti svježije; staro se ne smije upotrebljavati osim u nuždi (kan. 847 § 1). Naglašeno je da ulje mora blagosloviti biskup (kan. 999 i 847 § 1), a župnik ga mora pribaviti i čuvati u čistoj, prikladnoj posudici i na doličnom mjestu (kan. 847 § 2)⁵.

Uz biskupa, po samom pravu, ulje za bolesničko pomazanje može blagosloviti (kan. 999 br. 1–2):

a) onaj tko je po pravu izjednačen s dijecezanskim biskupom (npr. apostolski vikar);

b) a u slučaju prijeko potrebe bilo koji svećenik, i to u samom slavljenju sakramenta⁶.

2/ SAMO POMAZANJE I FORMA

Bolesničko pomazanje mora se brižno obaviti riječima, po redu i načinu koji propisuju liturgijske knjige. Bolesnik se pomazuje s malo ulja na čelu i rukama i izgovara se određena formula. U hitnom slučaju, u slučaju nužde dovoljno je samo jedno pomazanje, ili na čelu bolesnika, ili, uslijed naročitog stanja bolesnika, na kojem drugom dijelu tijela uz izgovaranje čitave propisane formule (kan. 1000 § 1)⁷.

5 Usp. također *Red...* br. 22 gdje se doslovno kaže: „...kad se svećenik služi uljem što ga je već ranije posvetio biskup... donosi ga sa sobom u posudici u kojoj se to ulje čuva. Ta posudica neka bude od tvari pogodne za čuvanje ulja, neka bude čista radi prikladnog rukovanja i neka sadrži dosta ulja u natopljenom pamuku. U tom slučaju svećenik će po obavljenom pomazanju vratiti posudicu na mjesto gdje se ona s poštovanjem čuva. Valja pak paziti da se to ulje čuva zdravo za upotrebu pa će se u pravo vrijeme zamijeniti novim, bilo svake godine po biskupovu blagoslovu ulja na Veliki četvrtak, bilo i češće, ako treba”.

6 Usp. također *Red...* br. 22 gdje se dodaje: „Kad svećenik... posvećuje ulje za vrijeme samog obreda, može ulje za blagoslov ili donijeti sam svećenik ili ga mogu u prikladnoj posudici pripremiti bolesnikovi ukućani. A ono što od blagoslovljenog ulja preostane nakon obavljenog obreda, neka se upije pamukom i spali”.

7 Usp. također *Red...* br. 23; u br. 24 se dodaje: „...nema zapreke da se, s obzirom na narav i običaje pojedinih naroda, broj mazanja povećava ili da se bolesnik pomaže na drugom mjestu tijela, što će se predvidjeti pri sastavljanju posebnih obrednika.”

Službenik koji dijeli pomazanje mora pomazivati vlastitom rukom; upotreba nekog sredstva dopuštena je ako to preporučuje težak razlog (npr. opasnost od zaraze) (kan. 1000 § 2).

Opća je odredba Kanonskog prava da se u slavljenju sakramenata treba vjerno služiti liturgijskim knjigama odobrenima od nadležne vlasti; u njima se ne smije bilo što samovoljno dodavati, oduzimati ili mijenjati, a uz to službenici ih trebaju slaviti po vlastitom obredu (kan. 846 §§ 1–2). Rimski obrednik, obnovljen prema odredbama Drugog vatikanskog koncila, proglasio je 30. studenoga 1972. papa Pavao VI apostolskom konstitucijom *Sveto bolesničko pomazanje*⁸ i odredio je materiju sakramenta, broj mazanja, sakramentalni obrazac. Zatim je odobrio novi *Red bolesničkog pomazanja i skrbi za bolesnike*⁹. Formula kojom se dijeli bolesničko pomazanje po rimskom obredu je slijedeća: „Ovim svetim pomazanjem i svojim preblagim milosrdem neka ti pomogne Gospodin i milost Duha Svetoga, da te slobodna od grijeha spasi i milostivo pridigne“¹⁰.

3/ RAZLIČITI NAČINI SLAVLJENJA BOLESNIČKOG POMAZANJA

Spomenuti *Red bolesničkog pomazanja*... donosi nekoliko načina dijeljenja sakramenta bolesničkog pomazanja:

- redovni obred (br. 64–79);
- slavljenje bolesničkog pomazanja pod misom (br. 80–82)¹¹.
- slavljenje bolesničkog pomazanja u velikom skupu vjernika, u isto vrijeme za više bolesnika, i to pod misom ili izvan mise (br. 83–92);
- slavljenje bolesničkog pomazanja s podjeljivanjem drugih sakramenata: pokore, poputbine, potvrde (br. 115 ss);
- susljedni obred u posebnim slučajevima (br. 30–31);
- obred pomazanja bez poputbine (br. 134);
- uvjeto pomazanje (br. 135).

Zajedničko slavljenje sakramenta bolesničkog pomazanja u isto vrijeme za više bolesnika, koji su pripravljeni kako treba i raspoloženi, novi Zakonik u kan. 1002 određuje da se može obaviti „prema propisima dijecezanskog biskupa“.

II. DJELITELJ BOLESNIČKOG POMAZANJA

Valjano podijeliti bolesničko pomazanje može svaki svećenik, i samo svećenik. Pod svećenikom se podrazumijeva najniži stupanj reda koji se traži kod podjeljivanja toga sakramenta (kan. 1003 § 1)¹².

⁸ Službeno izdanje konstitucije nalazi se u AAS 65(1973), str. 5ss, a hrvatski prijevod u *Red...*, str. 7–10.

⁹ Službeno izdanje u AAS 65(1973), str. 275 ss., a hrvatski prijevod *Red bolesničkog pomazanja...*, koji je preradio Sveti zbor za bogoštovlje, izdan je u Zagrebu 1973, str. 11 ss.

¹⁰ *Red...*, str. 9.

¹¹ U br. 80 se kaže: „Kad stanje bolesnika dopušta, a osobito kad bolesnik ima primiti svetu pričest, može se sveto pomazanje podijeliti pod misom, bilo u crkvi, ili također, uz ordinarijev pristanak, na prikladnom mjestu u kući bolesnikovoj ili u bolnici“.

¹² U starini su taj sakrament dijelili također i đakoni. Biskupi Afrike i Južne Amerike, gdje se i najviše osjeća nedostatak svećenika, raspravljali su o tom pitanju – usp. ROUILLARD, Ph., *Le ministre du sacrement de l'onction des malades*, u: Nouvelle Revue Théologique, t. 111, br. 3, (1979), str. 395–402.

Redoviti djelateli bolesničkog pomazanja jesu svećenici kojima je povjerena briga za vjernike, koji su u njihovoj pastoralnoj zajednici (kan. 1003 § 2). Redovito obavljanje te službe spada „na biskupe, župnike i njihove suradnike, svećenike kojima je povjerena pastva bolesnika ili staraca u bolnicama i na poglavare kleričkih redovničkih zajednica”¹³. Oni su na to obvezani samom službom. To je njihovo pravo i dužnost. Ostali svećenici su izvanredni djelateli, podjeljuju taj sakrament iz ljubavi, uz pristanak redovitih djelatela. U slučaju nužde, zbog opravdanog razloga mogu podijeliti sakrament bolesničkog pomazanja uz barem predmnijevani njihov pristanak (kan. 1003 § 2). Naglašeno je da je svakom svećeniku dopušteno nositi sa sobom blagoslovljeno ulje da bi u slučaju nužde mogao podijeliti bolesničko pomazanje (kan. 1003 § 3).

Djelitelj sakramenta ne smije za podijeljeni sakrament ništa tražiti, osim doprinosa koji je odredila nadležna crkvena vlast, ali i tada treba paziti da siromašni zbog neimaštine ne bi bili lišeni sakramenta (kan. 848).

III. PRIMALAC POMAZANJA

Sakrament bolesničkog pomazanja *mogu primiti* samo oni koji su kršteni¹⁴, koji su vjernici, koji su došli do uporabe razuma i koji se po razboritom sudu zbog bolesti ili starosti u životnoj pogibelji (kan. 1004 § 1)¹⁵.

Taj se sakrament *može ponoviti* ako se bolesnik nakon podjeljivanja bolesničkog pomazanja oporavio te je poslije toga ponovno obolio, ili mu se stanje u istoj bolesti pogoršalo (kan. 1004 § 2).

Bolesniku koji je *izgubio svijest ili uporabu razuma* smije se bez teškoće podijeliti pomazanje ako se s pravom može pretpostaviti da ga je on, barem uključeno, tražio kao vjernik dok je bio pri sebi (kan. 1006). Također i u *slučaju sumnje da li je bolesnik pri razumu* ili da li je *bolest teška* ili da li je *smrt stvarno nastupila* sakrament se bez daljnega može podijeliti (kan. 1005). Što više, bolesničko pomazanje može se podijeliti, kako naglašava *Red bolesničkog pomazanja* i prije *kirurškog zahvata* (operacije) ako je on poduzet uslijed opasne bolesti zatim *starcima* i onda kad nije u pitanju teška bolest ako su im snage „znatno popustile”, i na kraju *djeci* „već onda kada toliko razumiju da im ovaj sakrament može biti okrepom”¹⁶.

Ako svećenik dođe kad je bolesnik već umro, ne smije mu podijeliti pomazanje, nego ga mora preporučiti Gospodinu da mu oprostí grijehé i da ga primi u svoje kraljevstvo. Ako pak sumnja da li je bolesnik umro, sakrament se podijeli uvjetno¹⁷.

13 *Red...*, br. 16.

14 Kanon 842 § 1 novog Kodeksa kaže: „Tko nije primio krštenje ne može se valjano prepustiti ostalim sakramentima”.

15 Usp. također *Red...*, br. 8 gdje se nadodaje: „A što se tiče procjene o težini bolesti, dosta je da o tom postoji razborit i uvjerljiv sud, kloneći se svake tjeskobe i, po potrebi, posavjetovavši se s liječnikom”.

16 Usp. *Red...*, br. 10–12.

17 Usp. *Red...*, br. 15.

Novi Zakonik određuje: „Bolesničko pomazanje neka se ne podjeljuje onima koji tvrdokorno ustraju u teškom grijehu” (kan. 1007)

Premda sakramenat bolesničkog pomazanja nije po sebi neophodno nuždan za spasenje čovjeka, ipak ga nikomu nije slobodno odbiti. Što više, treba nastojati da ga bolesnici i starci puni vjere i pobožnosti sami zatraže i prime¹⁸

IV. ODREDBE KOJE SE ODNOSU NA SUDJELOVANJE U BOGOSLUŽJU (COMMUNICATIO IN SACRIS) GLEDE BOLESNIČKOG POMAZANJA

Punina zajedništva s Crkvom, prema naučavanju Drugog vatikanskog koncila, uključuje različita potrebna svojstva: imati Kristov Duh, ispovijedati potpuno istu vjeru, priznati i prihvatiti iste sakramente, sačuvati jedinstvo pastira pod vodstvom nasljednika sv. Petra¹⁹. Oni koji su u takvom zajedništvu imaju pravo primiti sakramente, pa tako i bolesničko pomazanje, i to samo od onih koji su u istom zajedništvu. To je jasno naglašeno u kan. 844 § 1: „Katolički službenici dopušteno dijele sakramente samo vjernicima katolicima koji ih isto tako primaju dopušteno samo od katoličkih službenika...” No isti taj kanon dopušta od tog općeg načela slijedeće izuzetke:

1/ S OBZIROM NA VJERNIKE KATOLIKE

Vjernici koji fizički ili moralno ne mogu doći do svoga katoličkog službenika dopušteno mogu primiti sakramenat bolesničkog pomazanja od nekatoličkog službenika, ali pripadnika one Crkve u kojoj postoji taj valjani sakramenat, i to samo ako nužda zahtijeva ili duhovna korist preporučuje i ako se ukloni pogibelj zablude ili indiferentizma (kan 844 § 2).

2/ S OBZIROM NA KATOLIČKOG SLUŽBENIKA

On smije podijeliti bolesničko pomazanje i članovima istočnih Crkava (pravoslavne, predkalcedonske i kalcedonske istočne Crkve), koje nemaju potpunog zajedništva s katoličkom Crkvom, ali pod uvjetom da oni to svojevolumeno zatraže i da su valjano raspoloženi. Još se dodaje da to vrijedi i za članove *drugih Crkava* koje se nalaze u jednakom položaju kao spomenute istočne Crkve, no Apostolska stolica sebi pridržava pravo prosuditi koje su to 'druge Crkve' (kan. 844 § 3).

S obzirom na *ostale kršćane* koji nemaju puno zajedništvo s katoličkom Crkvom, katolički službenici smiju podijeliti bolesničko pomazanje samo ako nastane smrtna opasnost ili, po sudu biskupa ili biskupske konferencije, neka druga teška nevolja, i uz slijedeće uvjete: da ne mogu doći do službenika svoje zajednice, da to svojevolumeno traže, da glede tog sakramenta očituju katoličku vjeru i da su valjano raspoloženi (kan. 844 § 4).

¹⁸ Usp. *Red...*, br. 13.

¹⁹ Usp. II VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*, br. 14: „Potpuno se uključuju u društvo Crkve oni koji, imajući Kristov Duh, potpuno primaju njezinu organizaciju i sva sredstva spasenja u njoj ustanovljena i u njezinu se vidljivom ustrojstvu združuju s Kristom koji njom upravlja po vrhovnom svećeniku i biskupima, naime vezama ispovijedanja vjere, sakramenata i crkvene uprave i zajednice”.

Dakle, novi Kodeks kanonskog prava donosi (u kan. 844 od § 2 do 4) posebne odredbe koje se odnose na sudjelovanje u bogoslužju s obzirom na sakrament bolesničkog pomazanja dodajući u § 5 istog kanona da dijecezanski biskup i biskupska konferencija neka ne donose opće odredbe o tom pitanju prije nego se savjetuju „s nadležnom vlasti barem mjesne Crkve, ili nekatoličke zajednice koje se to tiče”.

Kada novi Zakonik govori o kaznama za pojedine zločine protiv vjere i crkvenog jedinstva, među ostalima govori i o krivcu zbog zabranjenog sudjelovanja u bogoslužju. Određuje da se takav ima kazniti primjerenom kaznom (kan. 1365)²⁰.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Na kraju želimo dodati ono što novi Kodeks kanonskog prava naglašava kad govori o sakramentima općenito, a što onda treba primijeniti i na bolesničko pomazanje:

– pastiri duša i ostali Kristovi vjernici dužni su brinuti se da oni koji traže sakramente evangelizacijom i katehizacijom budu za njih pripremljeni (kan. 843 § 2);

– sakramenti se ne mogu uskratiti onima koji ih traže, koji su kako treba raspoloženi a kojima pravo to ne brani (843 § 1);

– i na kraju sakramente moraju slaviti „s najvećim poštovanjem i dužnom pomnjom, kako posvećeni službenici, tako i ostali vjernici” jer tek tada će u potpunosti biti vidljivi znakovi i sredstva „kojima se vjera izražava i jača, Bogu iskazuje štovanje i kojima se ljudi posvećuju” te će tako pridonijeti „da se crkveno zajedništvo zasnuje, učvrsti i očituje” (kan. 840).

---

20 O tome više vidi SCHWENDENWEIN, H., *op.cit.*, str. 320 i 464 ss.